

ČJ MATURITNÍ OPAKOVÁNÍ: SLOVNÍ ZÁSoba, LITERÁRNÍ POJMY + CIZÍ SLOVA

1. KORESPONDOVAT – dopisovat si, shodovat se, být v souladu, ve shodě (korespondování = dopisování, dopisy)
2. SYNONYMU – slovo stejného neb podobného významu, souznačné slovo
- př. *kohoutek, oko*
3. STYLISTIKA – jazykovědná a literárněvědná nauka o stylu
4. EVENTUÁLNÍ – možný, případný (slovo eventuelně je chybně napsáno)
- př. *Budu to brát jako eventuelní možnost.*
5. SARKASMUS – zraňující řeč, obvykle vyjadřující jisté pohrdání, krátká, vyhrocená věta
- př. vtip - „Víte *co je to sarkasmus?*... *Když se vás kanibal zeptá, jestli zůstanete na oběd.*“
6. VARIANTA – obměna, drobná záměna, mírně odlišná podoba
7. ANTONYMU – slovo opačného významu
- př. *malý x velký, nízký x vysoký*
8. KOMPOZICE – složenina, rozmístění, rozvržení, uspořádání
9. GRAMATIKA – mluvnice (soubor logických a strukturních pravidel, kterými se řídí stavba vět, větných členů a slov v určitém přirozeném jazyce)
10. METAFORA – přenesené pojmenování na základě podrobností, obrazné vyjádření
- v jednom pojmenování 2 významy na základě vnější podobnosti (*zub pily, kapka štěstí, hlava rodiny, perly rosy*)
- př. *Jeho vystoupení bylo třešničkou na dortu.*
11. MONOLOG – samomluva, hovor jedné postavy, který není součástí dialogu
12. INTERPUNKCE – členění textu interpunkčními znaménky
- př. *pomlčka, čárka, uvozovky, tečka*
13. ABSURDITA – protismyslnost, nesmyslnost, vnitřní spornost
- př. *Slunce, jak se obvykle na západě zvedalo.*
14. XENOFOBIE – projev chování, který spočívá v nedůvěře, odporu a nepřátelství ke všemu cizímu
- př. odpor k jiné rase
15. POETISMUS – jediný český umělecký směr, vznikl ve 20. letech 20. století, vznikl v Československu a nikdy se nerozšířil za hranice země (proto avantgardní směr)
- za hl. účel považovali, aby byla básně, tj. „hrou obrazotvornosti“
- prioritním znakem jejich básní = pěkný rým
- př. *On myslí na vzdálenou otčinu
kde slunce zlatí piniové svahy.*
16. AKTUALIZACE – přiblížení současnému stavu, společenskému dění a novému chápání, doplnění o nejnovější údaje, zpřítomnění

17. IRONIE – výsměch, vytýkání nedostatků pomocí slov opačného významu
- př. „Tobě *asi řekl šéf něco moc moc pěkného*...“
18. NELOGIČNOST – nevyhovující zásady správného myšlení, příčí se zákony logiky
19. SURREALISMUS – avantgardní umělecký směr 20. a 30. let 20. stol., nadrealismus
- zachycuje sny, myšlenky, představy pocitů a myšlenek
- př., *Logicky patří sklenice stolu, hvězda nebi, dveře schodům.*“
20. DIALOG – rozhovor mezi dvěma a více osobami
- př. „*Co se děje, Jane?*“ *zeptal se Charles. Jane pokrčila rameny. „Můj pes je nemocný, doktoři neví, co s ním je.*“
21. PERSONIFIKACE – zosobnění, zživotnění, neživým věcem jsou prisuzovány neživé vlastnosti
- př. *Sluníčko se směje.*
- založeno na metafoře
- př. *Špička věže svatovojtěšského píchala zvědavě do modré oblohy.*
22. ASERTIVITA – umožňuje člověku jasně, přímo a bez manipulací vyjádřit a prosadit své názory a myšlenky, tak aniž by narušoval práva ostatních
- př., *Máš pravdu, nemusel jsem zvolit takové řešení. Můžu to zkusit jinak. Máš návrh?*“
23. ABBÉ – kněz, který nevykonává kněžské povinnosti
24. SYMBOL – zastupuje skutečnost jejím znakem, často je mnohoznačný a souvisí s autorovými znalostmi, zkušenostmi
- př. (srdce, váhy, kříž, vlajka)
25. SPONTÁLNÍ – samovolný
26. LOGISTIKA – odvozeno od řeckého slova logos – řád, pořádek, princip, systém
- nauka, ve které jde v principu o to, aby byly správné věci a ve správný čas na správném místě
27. PRAGMATISMUS – filozofický směr, který staví do popředí lidské jednání, praxi
- z ní každé myšlení a k ní zase směřuje
- praktický, nezaujatý, chladně a rozumně uvažující
28. DEMAGOGIE – využívání zkreslených zjednodušených argumentů, působících zejména na city a předsudky, k ovlivňování jednotlivců a skupin
29. MELANCHOLIK – typ temperamentu
- citlivý, introvertní, tvrdumyslný, nespolečenský člověk, který se příliš neprojevuje
30. CYNIK – necitlivý, otrlý, bezohledný, chladně vypočítavý člověk
- osoba se projevuje negativismem a pesimismem jakoby následkem omrzelosti světem, životem
31. REJSTŘÍK – seznam, soupis, ukazatel
32. EPOS – rozsáhlá dějová veršovaná epická (básnická) skladba opěvující hrdinské skutky, významné události, války, čerpá z mytologie
- epos patří do epického žánru, vznikl v antice

- př. *Kdo slyšet chce, ať tiše poslouchá. Povím teď příběh, sotva kdo jej zná, jak rytíř Roland cti své věrně dbal a do smrti až při svém králi stál.*

33. STYLISTIKA – jazykovědná a literární nauka o stylu

34. ARGOT – nespisovná mluva některých skupin záměrně jiným nesrozumitelná

- př. *basa, bengá, fízl, čokl, káča, prachy, škvára*

35. SLANG – mluva pracovní nebo zájmové skupiny

- př. *studentský – ájina, anglina, bižule, čeják, děják*

36. LEGENDA – epický literární žánr, pojednávající o životě, smrti, mučení a zázracích určitého světce či mučedníka, př. ostatků nebo svatého předmětu (*legenda o sv. Kříži*)

37. BÁJE – epika psaná veršem nebo prózou – dávní lidé vložili své představy o vzniku světa, člověka, př. jevech, životě pozemském i posmrtném

38. MORGOLOGIE – nauka o tvarech (např. jazyk, tvarosloví)

- nauka o struktuře tvaru slov (včetně skloňování, časování, derivace atd.)

39. AKTIVNÍ – činný, výkonný

40. BAJKA – krátký, literární útvar, ve kterém vystupují zvířata s lidskými vlastnostmi

- obvykle končí ponaučením

- př. *Vrána se vydala z lesa blíž k lidem, jestli u nich nenajde kapku vody.*

41. PASIVNÍ – nečinný, netečný, nereagující, trpný

- př. *Já jsem ten kuřák, co vdechuje kouř ostatních.*

42. FONETIKA – nauka o fyziologických a akustických vlastnostech hlásek

- zkoumá zvukové projevy, zejména zvukovou stránku lidské řeči, fyziologický způsob artikulace (tvorby) těchto zvuků, jejich akustickou stránku a jejich vnímání
- studuje zvuky samy o sobě

43. KADENCE – základní typ větné intonace, používá se hlavně v oznamovacích větách

- př. *Včera jsem byl do-ma.*

44. POVÍDKA – literární útvar kratšího rozsahu

- mívá menší počet postav, jednu dějovou linii a jednoduchý děj

- př. *Bezdomovec jde temnou večerní ulicí, kolem velké cihlové zdi. Kalhoty má úplně promáčené a vlasy? Vypadaly jako by na nich někdo provozoval alchymii.*

45. NOVELA – prozaický útvar středního rozsahu a ucelené kompozice

- má jeden jednoduchý, ale poutavý a nápaditý příběh, kterému se věnuje dramaticky, sevřeně, stupňuje ho až do překvapivého dějového zvratu

- př. *Nahmátnu v kapse nůžtičky a začnu stříhat do ubrousku na stole. Promejšlim to. Teprv, když mamka zmlkne, tak přestanu.*

46. CYKLUS – oběh, etapa, pravidelně se opakující řada

47. MASIVNÍ – mohutný, pevný, důkladný

48. FAVORIZOVANÝ – upřednostňovaný, pokládáný předem za vítěze
49. ROMANETO – prozaický epický literární útvar
- nevelké rozsahem, naplněného dramatickým dějem směřující k výrazné pointě
  - hl. myšlenka – rozpor mezi tajemnými jevy a jejich vědeckým vysvětlením
  - př. Jakub Arbes – Svatý Xaverius
50. ROMÁN – rozsáhlé literární dílo, mívá hodně postav, dějišť, více dějových linií, může mít jinou než chronologickou kompozici, může být ve verších
- př. Alois Jirásek – *F. L. Věk*
51. HYPOTÉZA – konstatování, opírající se o naše domněnky (např. žák bude špatně číst) či tentativní výrok o vztazích mezi dvěma nebo více pozorovanými nebo nepozorovanými jevy/proměnnými (např. žák bude špatně číst, protože vyrůstá v nepodnětném prostředí)
52. NESTABILNÍ – vratký
53. FEJETON – publicistický žánr, který většinou vtipně zpracovává nějaké aktuální téma
- př. Jan Neruda – *Žerty, hravé i dravé*
54. RETROSPEKTIVA – pohled zpět, pohled do minulosti
- plynne probíhající děj se v určitém okamžiku přeruší a vrátí se zpět do některého období děje, který se již odehrál -> vracíme se na začátek, znova vypravujeme (detektivky), nebo jen občasné vzpomínky
55. ŽÁNŘ – rozdělení konkrétních forem umění podle kritérií relevantních dané formě
56. CHARAKTERISTIKA – popis, zachycení podstatných jevů, znaků
- charakteristika osob, věcí či jevů je jejich popis zahrnující vlastnosti vnější a případně vnitřní
57. VILLONSKÁ BALADA – lyrický básnický útvar (podle autora Françoise Villona), báseň je složená ze 3 strof o 7–12 verších propojených 3 rýmy a z obvykle čtyřveršového dozpěvu
58. PARALELNÍ – současný, rovnoběžný, současně probíhající
59. POTENCIÁLNÍ – možný, uskutečnitelný, eventuální, založený na potenciálu
60. SARKASTICKÝ – posměšný, výsměšný, zlomyslný